Docentenhandleiding

'Street art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld'

“Grijze, kale muren. Er zijn maar weinig mensen die dit een inspirerend uitzicht vinden. Het zijn geen plekken waar je even stil staat of waar je vol trots over vertelt. Tenzij aan die wanden een toffe en unieke invulling wordt gegeven. Met graffiti bijvoorbeeld!
Van een wand zonder betekenis, wordt er een plek mét betekenis gecreëerd. Een plek waar mensen stil bij staan en zelfs trots op zijn. Een mooie graffiti laat muren tot leven komen. Het kan verhalen vertellen en een omgeving laten spreken.”
(Straatkapers Graffiti Collectief)

Aanleiding

'Street art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld' is een project dat ontwikkeld is door Sanne Heymann (www.creatiefnemer.nl) ism André Merlijn (www.straatkapers.nl) Zowel Sanne als André zijn graag bezig hun eigen (culturele) omgeving op een andere manier te bekijken en daar betekenisvolle momenten en plekken aan toe te voegen. Sanne doet dit als organisator, verhalenverteller en tekstschrijver, André als activator én graffiti-artiest.

Eerder hebben zij in Wijk bij Duurstede het succesvolle project ‘Wijk bij Graffiti’ ontwikkeld, waarbij leerlingen door middel van graffiti hun eigen culturele omgeving hernieuwde waarde gaven. Ook hebben zij co-creatie projecten opgezet op het Christelijk Lyceum Veenendaal en ’t Atrium in Amersfoort. Op basis van deze projecten is het project 'Street Art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld' ontwikkeld: een co-creatie kunstproject waarbij leerlingen anders naar hun eigen omgeving leren kijken én daar iets aan toevoegen!

Project

Heb jij wel eens goed om je heen gekeken? Naar de muren van gebouwen, naar de straat, naar gevels, tunnels en wanden?
Vaak zijn deze vlakken saai en grijs en grauw. Maar soms is er ook wat anders te zien. Een tekening, een schildering, gekke poppetjes of een boom met een breiwerk. Soms groot en opvallend. Soms zo klein, dat alleen de écht oplettende mensen het zien.

Deze kunstwerken in de openbare ruimte heten street art, oftewel: straatkunst. Kunst met een boodschap, waardoor je anders naar de wereld om je heen gaat kijken. Het is kunst die de wereld verandert, mooier maakt of verrast. Eén van de onderdelen van street art is graffiti.

Tijdens dit project leren de leerlingen wat street art/graffiti is en hoe ze hierop kunnen reflecteren. Uiteraard gaan ze uiteindelijk ook zelf - onder leiding van een graffiti artiest - aan de slag om hun kijk op de wereld in een groot gezamenlijk kunstwerk te vangen. Creatief met co-creatie. Immers, samen creëer je nog meer impact!

Doelgroep

Het project 'Street art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld' is bedoeld voor leerlingen uit groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Leerlingen van groep 7-8 staan midden in de wereld en zijn in staat een mening te vormen over deze wereld. Ze hebben behoefte zich (creatief) te uiten en tegelijkertijd betrokken te worden bij de dingen die ze doen. Tijdens dit project gaan de leerlingen door middel van co-creatie met elkaar aan de slag om een beeld te vormen over hun eigen omgevingen én dat beeld ook daadwerkelijk vorm te geven: in de vorm van street art.

Co-creatie

'Street art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld' is een co-creatie project dat leerlingen door middel van straatkunst letterlijk aan hun eigen culturele omgeving bindt.

De kracht van co-creatie ligt in samenwerken. Door samen te doen, samen iets te ontwikkelen en samen tot iets te komen, betrek je leerlingen bij dat wat ze leren. Ze krijgen geen les, maar ze maken deel uit van de les. En precies daardoor gaat de lesstof leven. Een vak is opeens geen vak meer, maar een onderdeel van een project. Theorie en praktijk worden samengebracht, waardoor lesstof ineens veel meer blijkt te zijn dan een module uit een boek.

Dat graffiti met name geschikt is voor co-creatie sessies, dat komt door het creatieve aspect. Het feit dat theorie omgezet wordt in beeld, maakt dat niet alleen lessen maar ook muren tot leven komen. Zowel leerlingen als leerkrachten maken samen deel uit van het kunstwerk. De aantrekkingskracht om samen iets te maken werkt aanstekelijk en schept een band die vaak niet eerder aanwezig was.

Doelstellingen

Hoofddoel

Kunst- en cultuurparticipatie (in de eigen culturele omgeving) bevorderen bij leerlingen van groep7-8 door middel van straatkunst en co-creatie.

Subdoelen

- Leerlingen meer leren over graffiti/straatkunst (herkomst, doel, vormen etc.)
- Leerlingen in aanraking brengen met en betrekken bij hun eigen culturele omgeving
- Leerlingen laten nadenken over hun eigen geschiedenis en culturele omgeving en dit creatief tot uiting laten komen
- De mogelijkheid bieden de leerlingen een standpunt over een bepaald onderwerp in te laten nemen en dit standpunt ook met beelden te kunnen 'verwoorden'
- Leerlingen een bijdrage laten leveren aan hun eigen culturele omgeving
- Leerlingen samenbrengen dmv co-creatie en hen samen iets laten creëren om trots op te zijn

De lessen in deze handleiding voldoen aan de volgende kerndoelen voor kunstzinnige oriëntatie: **Kerndoel 54** (De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren) en **kerndoel 55** (De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren).

Lessenoverzicht

Het project 'Street art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld' bestaat uit 4 verschillende lessen, waarvan 3 lessen (les 1, 2, 3) zelfstandig uitgevoerd door de leerkracht in de klas en 1 les (les 4) uitgevoerd door het Straatkapers Graffiti Collectief (in overleg op school of elders op locatie).

Het is van belang voor een goede en optimale uitwerking van dit project dat alle voorbereidende lessen door de docent in de klas gegeven en uitgevoerd worden!

Les 1 – Street art, wat is dat?

Korte lesinhoud
Deze les krijgen de leerlingen meer achtergrondinformatie over (de geschiedenis van) graffiti en street art. Ze leren over het ontstaan, de herkomst en waarvoor graffiti/street art wordt gebruikt en ingezet.

Lesdoelen
Na deze les zijn de leerlingen in staat om:

1) Te vertellen waar het woord 'graffiti' voor staat en waar het vandaan komt
2) Het verschil tussen street art en graffiti te benoemen
3) Een mening te vormen over graffiti/street art

Benodigdheden

- Digibord
- Computers/laptops

Tijd
30 minuten

Opdracht 1 – Street art, wat is dat?

Street art en graffiti. De meeste jongeren zullen er al wel eens over gehoord hebben. Maar wat is graffiti precies? Waar komt het vandaan?

Bekijk eerst klassikaal het SchoolTV filmpje over street art: https://schooltv.nl/video/wat-is-street-art-muurschilderingen-om-de-stad-mooier-te-maken/

De leerlingen hebben nu een stukje basisinformatie gekregen. Tijd om zelf verder te zoeken! Verdeel de leerlingen in groepjes van 2/3 leerlingen en laat ze via de computer de antwoorden op de volgende vragen zoeken:

1) Waar komt (de naam) graffiti vandaan?
2) Waarvoor werd graffiti vroeger gebruikt?
3) Waarvoor wordt graffiti nu gebruikt (meerdere antwoorden mogelijk!)
4) Wat is een andere naam voor graffiti?
5) Wat is volgens jou het verschil is tussen street art en graffiti?
6) Mag je street art of graffiti zomaar overal neerzetten?

Antwoorden:

1) Graffiti is al duizenden jaren oud. Het is ontstaan in de Klassieke Oudheid en het woord graffiti komt van het Griekse werkwoord 'graphein' dat graveren/schrijven/krassen betekent. Hiervan afgeleid is het Latijnse werkwoord 'graffiare', wat krassen of krabben betekent. Het Latijnse 'graffio' staat voor kras, 'graffito' staat voor krasje en 'graffiti' staat vervolgens voor meerdere krasjes. Graffiti zoals wij het noemen, komt weer uit het Italiaans en staat voor het op een openbare plaats afbeeldingen of mededelingen aanbrengen met verf of een soortgelijk middel.
2) Graffiti in de oudheid werd meestal bedoeld om te laten zien dat iemand ergens was geweest. Maar het kon ook gebruikt worden voor het vertellen van verhalen, het schrijven van (politieke) boodschappen, aankondigingen etc.
3) Ook nu heeft graffiti meerdere functies. In het begin van de twintigste eeuw werd het – net als vroeger – vooral gebruikt om te laten zien dat je ergens was geweest en je territorium af te bakenen door je naam achter te laten. Maar tegenwoordig zijn er ook steeds meer artiesten die graffiti gebruiken om kunstwerken te maken. Sommige van die kunstwerken worden zelfs opgehangen in musea!
4) Een andere naam die vaak gebruikt wordt voor graffiti is *street art*.
5) Bij graffiti gaat het meestal om tags (namen) en die op zoveel mogelijk plekken spuiten. Street art gaat meer om het plaatje en hoe mooi het eruit ziet. Ook is graffiti bijna altijd met verf en spuitbussen, maar kan street art veel meer zijn (denk aan wildbreien, stickers, kleine poppetjes etc.)
6) Nee. Wettelijk is graffiti verboden en valt onder de categorie vandalisme. Je mag dus zeker niet overal graffiti spuiten. Maar…er zijn vaak wel legale plekken waar het mag.

Opdracht 2 – Kunst of Vandalisme?

Graffiti en street art mogen niet zomaar overal geplaatst worden. Ook zijn er zijn veel verschillende soorten kunst en street art.

Wat vind jij van street art en graffiti? Vind je het mooi of juist niet? Is het volgens jou kunst of vandalisme? Waarom? Of, wanneer wel en wanneer niet? Kun je voorbeelden opnoemen of laten zien van street art/graffiti die je wel en die niet mooi vindt? Waar zit volgens jou het verschil in? (Laat de leerlingen dit eventueel weer in groepjes opzoeken)

Les 2 – Kleur (in) je wijk!

Korte lesinhoud
Tijdens deze les gaan de leerlingen in eerste instantie op zoek naar voorbeelden van street art en graffiti rondom de wijk (van hun school). Is er wat te zien? Wat vinden ze ervan? Of kan de wijk nog wel wat kleur gebruiken? Wat en waar? Ze zoeken voorbeelden van straatkunst die ze zelf mooi vinden en bedenken op basis daarvan wat voor straatkunst hun wijk nog mooier zou kunnen maken.

Lesdoelen
Na deze les zijn de leerlingen in staat om:

1) Straatkunst te zoeken en vinden
2) Verschillende voorbeelden van graffiti(artiesten) te laten zien/benoemen
3) Zelf een mening te vormen over hun eigen wijk en wat daaraan toegevoegd kan worden.

Benodigdheden

- Digibord
- Computers/laptops
- Eventueel telefoons/foto camera's

Tijd
45-60 minuten

Opdracht 1 – Ik zie, ik zie…

Street art is overal te vinden. Je moet er alleen wel oog voor hebben. Soms zijn de werken groot en opvallend en kun je er niet omheen. Maar ook in kleine hoekjes vind je de mooiste verrassingen. Je zou street art dus een beetje kunnen zien als een cadeautje onderweg.

Hoe zit het met het street art/graffiti gehalte in jouw wijk of rondom jouw school?

Opdracht optie 1:
Laat leerlingen thuis rondom hun eigen huis of wijk zoeken naar voorbeelden van street art en/of graffiti. Wat is er allemaal te zien? Wat vinden ze ervan? Maakt het de omgeving mooier of juist niet? Laat ze foto's maken van wat ze hebben gezien, zodat het in de klas besproken kan worden.

Opdracht optie 2:
Ga in groepjes met de klas op pad rondom de (wijk van de) school. Is er in deze omgeving iets te vinden van straatkunst of graffiti? Zo ja, wat? En wat vinden de leerlingen ervan? Maakt het de omgeving mooier of juist niet? Maak eventueel foto's van wat je allemaal tegenkomt en bespreek na afloop in de klas wat jullie allemaal hebben gezien.

Kennen de leerlingen nog andere vormen van street art/graffiti in Veenendaal? (Denk aan: het Rode Bolletje bij het zwembad, het kunstwerk van het CLV, de keetjes op Landjepik en de Gilbert Street Art Route).

En…wist je dat in 2012 op (toen nog) Koninginnedag ook een ander bijzonder soort straatkunst te vinden was? Toen werd het hele centrum namelijk versierd door middel van wildbreien! **Zie filmpje:** https://nos.nl/video/366727-wildbreien-in-veenendaal.html

Opdracht 2 – Wat zou jij willen zien?

De leerlingen hebben een kijkje genomen in hun eigen omgeving wat er allemaal aan street art/graffiti te vinden is. Maar…wat zouden ze zelf eigenlijk willen zien? Wat missen ze nog? Welke plek kan in hun ogen wel mooier worden gemaakt?

1) Maak met z'n allen een lijst van plekken die volgens jullie wel wat straatkunst kunnen gebruiken.
2) Zoek voorbeelden/inspiratie van wat ze daar zouden willen zien. Willen ze iets moois, iets vrolijks of juist iets met een belangrijke boodschap?*

*Straatkunst kan op verschillende manieren worden ingezet. Soms wordt het gebruikt om mensen te verrassen of vrolijk te maken, soms om een lelijke kale muur mooier te maken, maar het kan ook worden gebruikt om een (politiek) statement te maken en een belangrijke boodschap over te brengen.

Laat de leerlingen online voorbeelden opzoeken van graffiti kunstwerken die ze mooi vinden (kijk bijv deze compilatie: https://www.youtube.com/watch?v=2PaPNWVQcco) of laat ze werk zoeken van de volgende bekende graffiti artiesten:

- **Banksy** (misschien wel de bekendste street art artiest – komt uit Engeland en maakt voornamelijk politieke en/of humoristische straatkunst en maakt daarbij gebruik van een combinatie van graffiti en het spuiten van sjablonen.)

- **Tom Bob** (Deze New Yorkse straatkunstenaar maakt de vrolijkste creaties op straat die voor iedereen te bewonderen zijn)

- **Eelco 'Virus'** (Nederlandse graffiti kunstenaar – heet eigenlijk Eelco van den Berg en gaat de hele wereld over om onder andere grote muurkunstwerken te maken.)
- **Laser 3.14** (spuit korte maatschappijkritische straatgedichten op schuttingen en bouwplaatsen in met name Amsterdam)

Bespreek wat de leerlingen hebben uitgekozen. Wat hebben ze gekozen en waarom? Wat spreekt ze in deze kunstwerken aan?

Les 3 – Meet de Straatkapers en schets je piece!

Korte lesinhoud
Tijdens deze les gaan de leerlingen zelf aan de slag! Na alle voorkennis en inspiratie die ze hebben opgedaan, gaan we zelf een ontwerp maken als opzet voor het kunstwerk dat uiteindelijk in samenwerking met het Straatkapers Graffiti Collectief zal worden gemaakt.

Lesdoelen
Na deze les zijn de leerlingen in staat om:

1) Zelf een eigen graffiti piece te schetsen
2) In opdracht een maatschappelijke vraag om te zetten in een creatief ontwerp

Benodigdheden

- Digibord
- Papier en tekenmateriaal

Tijd
45 minuten

Opdracht 1 – Meet de Straatkapers

Als je het hebt over street art/graffiti en Veenendaal, dan heb je het over: het Straatkapers Graffiti Collectief! Zij zijn degenen die de kunstwerken hebben gemaakt van het Rode Bolletje (bij het zwembad), de strandkeetjes op Landjepik, de mural van het CLV en de Gilbert Street Art route. Ook geven ze veel graffiti kinderfeestjes.

Straatkapers is een graffiti collectief dat legaal gebruik maakt van graffiti om de wereld een stukje mooier te maken. Zij doen niet aan illegaal spuiten, maar gebruiken graffiti als een middel om lelijke plekken een nieuwe invulling te geven en mensen weer trots te laten zijn op hun omgeving. Iets wat ze straks samen met jullie gaan doen!

Bekijk HIER het eerste instructiefilmpje van Straatkapers Graffiti Collectief

Opdracht 2 – Maak je eigen piece!

Nu de leerlingen voldoende inspiratie hebben opgedaan en de opdracht van de Straatkapers hebben gekregen, gaan ze aan de slag met het maken van hun eigen graffiti kunstwerk. Deze kunstwerken worden uiteindelijk door de Straatkapers verwerkt in een collage, waarna ze er in les 4 gezamenlijk mee aan de slag gaan.

Laat de leerlingen hierbij eerst nadenken: waar denken zij aan bij hun eigen wijk of bij Veenendaal? Wat zouden ze hier graag willen zien? Waar zijn ze trots op in hun stad? Wat voor belangrijke boodschap zouden ze willen meegeven? Of willen ze gewoon iets kleurrijks aan hun wijk toevoegen? Laat ze wat ideeën verzamelen en een aantal eerste schetsen maken (uiteraard ondertekend met hun eigen graffitinaam/handtekening!)* voordat ze uiteindelijk allemaal hun eigen definitieve tekeningen hebben gemaakt.

*Graffiti-artiesten werken vaak onder een andere naam, die ze als een soort van handtekening bij hun pieces zetten. Zo heet André Straatkapers 'KEML29', Sjoerd gebruikt de naam 'Ash' en Caspar werkt onder de naam 'Cruse'.

Zijn de tekeningen/street art kunstwerken klaar? Neem dan contact op met Sjoerd Kreijns van Straatkapers (sjoerd@straatkapers.nl) om af te spreken wanneer hij de schetsen kan komen ophalen en wanneer de graffiti-les op school of locatie ingepland kan worden.

Les 4 – Let's go graffiti!

Korte lesinhoud
Tijdens deze les gaan de leerlingen aan de slag! Onder begeleiding van het Straatkapers Graffiti Collectief gaan de leerlingen hun ideeën in een groot co-creatie graffiti kunstwerk samenbrengen.

Lesdoelen
Na deze les zijn de leerlingen in staat om:

1) Meer te vertellen over waar je op moet letten bij het spuiten van graffiti
2) Zelf een eigen graffiti kunstwerk te maken

Benodigdheden

- Digibord
- Papier en tekenmateriaal

Tijd
15 minuten voorbereiding en 90 minuten uitvoering op locatie

Opdracht 1 – Street art? Zo doe je dat!

Het is bijna zover! Na alle voorbereiding gaan de leerlingen aan de slag om hét grote co-creatie kunstwerk, gemaakt van alle schetsen, als echt street art object met graffiti te spuiten.

Maar niet voordat éérst nog even naar DIT filmpje gekeken wordt met de laatste instructies (instructiefilmpje 2)

Opdracht 2 – Let's go graffiti!

Het is zover! De leerlingen gaan aan de slag om hun eigen straatkunstwerk te maken!
Tijdens deze les gaan de leerlingen 90 minuten lang onder begeleiding van de artiesten van het Straatkapers Graffiti Collectief aan de slag met een eigen street art piece gemaakt van graffiti.

Van alle ontvangen schetsen hebben de Straatkapers een collage gemaakt, waar de leerlingen gezamenlijk mee aan de slag gaan. Dit kan op school op het schoolplein of elders op locatie (in overleg met André Merlijn).

De lessen worden gegeven door André Merlijn, Sjoerd Kreijns of Caspar Cruse van Adrichem.

Let op: Bij goed gebruik van de spuitbus en het opvolgen van alle instructies, zal er geen verf op de kleding komen. Om toch ongelukken te voorkomen, is het handig als alle kinderen tijdens de workshop oude(re) kleding dragen. Mocht er onverhoopt toch verf op de kleding komen, dan kan dit uitgewassen worden.

Caspar

André

Sjoerd

Opdracht 3 – Afronding

De leerlingen hebben de afgelopen lessen meer geleerd over street art en graffiti. Over het ontstaan, de betekenis en de verschillende soorten. Ook hebben ze gekeken naar hun eigen omgeving en hoe ze hier iets aan toe zouden kunnen voegen door middel van street art/graffiti.

Als afronding van dit project is het leuk om met de leerlingen na te bespreken hoe ze de lessen hebben ervaren en of hun beeld over street art/graffiti is veranderd.

Uiteraard kan dit lespakket ook als opstapje gebruikt worden om als klas verder mee te gaan. Zoals jullie inmiddels weten bestaat street art uit heel veel verschillende soorten kunstvormen! Denk bijvoorbeeld aan guerilla gardening in de schooltuin, wildbreien, stoepkrijt en fotografie (zie voor inspiratie onderstaande foto's). Hoe maak jij jouw wereld verrassender?

GUERRILLA
GARDENING
.ORG

Colofon:

Dit lesmateriaal is vervaardigd door Sanne Heymann in samenwerking met Straatkapers Graffiti Collectief in opdracht van School & Cultuur Veenendaal. Dit lesmateriaal is speciaal vervaardigd voor het project 'Straat art & Graffiti: Een andere kijk op de wereld' voor de leerlingen van de groepen 7-8 in Veenendaal. Copyright: www.creatiefnemer.nl (2018).